

HANS SCHEIRL

“Arteak haurdun utzi du lurra. Mundu trans... bat”

Hans Scheirlek testu hau aurkeztu zuen irailaren 8tik 15era Artelekun egin zen Espazio sexualaren birpolitizazioa gaur egungo praktika artistikoetan izeneko mintegian. Bertan, egilea antolakuntza sozialak hizkuntzan duen eraginaz, identitate partzial eta adostuaz, eta bere performance eta sorkuntza lanaz mintzo da.

Nire hitzaldiaren titulua, “Arteak haurdun utzi du lurra”, marrazki horren [1] ondorio izan zen, beti gustatu izan baitzait bere sinpletasunagatik. Berriki konturatu nintzen “art” (arte) hitza ezkutatzen dela “earth” (lurra) hitzean. “Pain” (mina) hitza ere aurkitu dut “painting” (pintura) hitzean, eta “monk” (monjea) hitza, “monkey” (tximinoa) hitzean. Hitz jokoak esanahi sortzaile, beraz. *Zen* filosofian, bizitza betiko presentzia aberats eta esanahigabe moduan ikusten da. Beraz, beharbada, gu hemen bizitzeko arrazoia izan daiteke behin eta berriz esanahiak egin eta desegitea.

Lengoaia bizitza soziala antolatzeko beharrezkoa da, baina, era berean, mugatu egiten gaitu. Esate baterako pertsona guztiek gizonak edo emakumeak izan behar dute, ez dago beste generorik lengoian. Ingelesean edo alemanean, nire hizkuntza nagusietan, alegia, generoa agertu egiten da beste pertsona batez hitz egin orduko. (Itxura denez, euskaran ez da horrenbeste gertatzen! Aldatzen ote du horrek ezer?). Funtsezkoa da lengoaia funtzionarazteko moduak aurkitzea, harekin jolasteko, gu harritzeko.

Beste hitz joko batekin ere jolasten naiz: **s/hit she+he+it=s/hit!** (emakumea+gizona+gauza=kaka!). Freuden arabera, uzkiardia haurra bi sexuetan oinarrituriko sisteman sartu aurreko garai nahasia da, aitaren edo amaren jarrera hautatu beharreko garaia.

David Mannek idatzi zuen:

“indibiduo perbertsoak bere burua aitaren unibertsotik eta legearen mugetatik askatzeko ahaleginak egiten ditu, eta aita tronutik kentzen eta errealitate mota berri bat sortzen saiatzen da¹”.

Horretan ari naiz ni neu, hain zuzen!

“Dandy Dust”-en katalogoan, Alice Kuzniarrek inoiz konturatu ez naizen hitz-joko bat jartzen du agerian: pertsonaia nagusiak “Dandy” du izena, baina gizona, emakumea, gauza---kaka! delakoak 14 pertsonaia desberdin ditu. Horietako bat “Mummy” da, ostera bizitzara etorri den hilotz momifikatua.

“Ekintza gobernatzen duten familia lotura perbertsoen artean, beraz, Dandy amatxo [ama] eta, aldi berean, aitatxo ere bada^{1b}”.

Margo lanak “babyfountain” [2] du izena. Haur mestizo hermafrodita bat ageri da lepoa moztuta duen kapitalista baten odol jarrietik jaiotzen. “Kapital” hitza “burua” esan nahi duen “caput” latin hitzetik dator.

Lepoaren kolorearekin borrokan ibili nintzen, zuria edo arrosa izan behar omen zuelako. Ez zuen ondo funtzionatu, ordea, hondoa dagoeneko zuri-arrosa zelako. Azkenean nire azal kolorearen antzekoa zen zerbait topatu nuen, beixa, ondo ematen zuen kolore bakarra zen. Beixa ez zait batere gustatzen. Beixak diren pertsonen arrazakoa ote naiz?

Azkenean urre kolorez margotu nuen lepoa, beixaren antzeko kolorean; baina, horren ondo ebakitako lepoak txanpona ematen zuen horrela. Kapitalismoa eta kastrazioa oso lotuta daudela dirudi. Aurrerago hitz egingo dugu horretaz, ordea.

“Mundu trans...”-eko eten puntuek sexurako, adinerako, generorako eta komunikabideetarako balio dute. Uste dut garrantzitsua dela dinamika bat sortzea gatazka arloen artean, feminismoaren edo ezkertiaritasun zaharren irteerarik gabeko kaletik ateratzeko, eta ortodoxia eta bazterkerian oinarritzen diren beste sistemak saihesteko.

Trans...a, nire praktika artistikoan behintzat, sigi-saga dabil margo lanen, filmen, manifestuen, marrazkien, instalazioen eta emanaldien/arte biziaren artean.

Kolorearen, gorputzaren eta lengoaiaren arteko dinamikak bulkada berezia ematen dio nire lanari. “Gorputzarekin” ez dut giza gorputza bakarrik esan nahi, baizik eta arte lanarekin elkarrekintzan jarduten duen giza gorputza, bere askotariko teknologiak, gorputz atalak eta hondakinak, transhumanorantz eta bionikorantz seinalatuz. Baina cyborg-az aurrerago hitz egingo dugu.

Gogokoen dudan liburuetako bat Alfred Gellen *Art & Agency* da. Arte objektuaz “pertsona” batez bezala hitz egiten du, “gizarte eragile” baten zentzuan. Liburuaren hitzaurrean Nicholas Thomasek honako hau adierazten du:

“...arteari buruzko hainbeste teoria semiotikok eta sinbolikok mobilizatu dituzten analogia linguistikoak guztiz baztertzea. Eta beharbada horretan da liburua erradikala. Jakitun askorentzat, eta arteaz senez hitz egiten dutenentzat, axiomatikoa da artea esanahi eta komunikazio kontua izatea. Liburuak, ostera, *egitea* dela kontua iradokitzen duⁱⁱⁱ”.

Komunikazioaren paradigma zaharretik elkarrekintzaren paradigmarako aldaketa handiagoa dago oinarrian. Nik honela ikusten dut: komunikazioa informazio puska bat pertsona batek besteari ematea da; elkarrekintza, aldiz, jario kontua da gehiago, egoerako eragile zenbaezinak tartean sartzen dituen, aldi berean norabide desberdinetan dabilzan intentsitateak.

Esamoldeak amaitu dira! Erresonantzia sinestetikoak^{iv} balantzaka dabilta guk hitzak entzun edo erabiltzen ditugunean, bai eta jakitun ez garenean ere.

Nik iradokitzen dut Alfred Gell-en “erlazioen barruko erlazioen” kontzeptu sinplea izango dela komunikazioaren kontzeptu estutik ateratzen lagunduko diguna.

Estudio instalazio horretan dinamika bat [3] sortu da beltzaren eta zuriaren, eta gorriaren eta zuriaren artean, bai eta marrazkien eta pinturaren, lengoaiaren eta kolorearen artean ere.

Arraza eta kultura asko^v dituen, eta bestalde polifonikoa den gizartearekiko egokitzapenak norbanakoen eta gizarte taldeen emozio eta mugimendu erresistentziekin egiten du topo (gogor, askotan), “zuri eta beltz” eta “kolore” hitzek gai horietan durundi egiteko moduan.

1998an eskatu zidaten “Mother” izeneko klub batean performance bat egiteko, “Dandy Dust”-ek New Yorken izan zuen estreinaldia ospatzeko. Bi egun falta zirela, ez nekien zer egingo nuen. Orduan tximino batekin egin nuen topo Chinatowngo denda batean eta orduan jakin nuen, gutxienez, tximino bat egongo zela Mother klubean! (Ni ere tximinoa naiz txinatar horoskopoa)

Vitamin P – New Perspectives in Painting liburuan, Barry Schwabsky-k hau idatzi zuen:

“Barnett Newman bezalako modernista batek esan zezakeen:

‘[Gure lana] gure baitatik egiten ari gara’.

Egungo margolariek, ordea, zuzenago esango lukete:

‘Gure buruak gure lanetik egiten ditugu’^{vi}.

Uste dut bi norabidetako eta bi aldetako gauza dela: guk geure buruak artetik abiatuta egiten ditugu eta gure lana gure baitatik egiten dugu, eta egoera jakin horretan zer esanik duten guztion baitatik eta guztiagatik.

Orain *Summer of 1995* film laburraren hasiera azaltzea gustatuko litzaidake.

1995ean drag-king giroa zabaltzen hasi zen Londongo erdiguneko Club Naive-n eta ondoren Sohoko Jo-Jo’s transgenero klubean. Drag-king lehiaketa irabazi nuen gay eta lesbianen zinemaldian urkatze bateko suizidioaren eta erekzioaren efektu berezietako antzezpen batekin. Uda horretan bertan, Los Angelesen, Catherine Opie artistak bibote gris lodia zuen “agure lizunaren” pertsonaia sortzen lagundu zidan. 1996an testosterona injektatzen hasi nintzen, esperimendu moduan.

Summer of 1995 filmean nire lagunak eta ni agertzen gara Dada topaketa batean, eta gainera, De LaGrace Volcano, Tina Keane, Sue Golding, aka Johnny de Philo, Gianni Cipriani, Svar Simpson, Jason Barker eta beste batzuen irudiak.

Berriz ere “erlazioen barruko erlazioen ideia” horretara bueltatuz, labor aipatu nahi nuke psikoanalisiak psikodinamismora egiten duen bilakaera.

Melanie Klein eta British Object Relation School-az geroztik psikoanalisiak hartu duen norabideetako bat inpultsoetatik aldentzea izan da, bai eta harremanetarantz zuzentzen diren xede sexualetatik ere, erreprimituak gehienak.

Sexuality and Object Relations liburuan Robert Roystonek hau idatzi zuen:

“Argudiatuko al luke inork Freuden ikuspegia -sexualitateak ezinbesteko funtzioa duela, alegia, jendearen bizitzetan, eskandaluzkoa izan arren-, ez dela objektuaren erlazioen teoria bezain mehatxatzailea; ahultasunaren, mendekotasunaren eta beharraren aurka eraikitzen direla defentsarik indartsuenak^{vii}?”

Terapia psikodinamikoa, asko erabiltzen den praktika garaikidea (urte erdiz praktikatu dut), egoeraren araberakoa da guztiz. Beharrezkoa da dinamika bideragarri bat ezartzea egoerarako garrantzitsuak diren oinarritzko harremanen artean. Gakoa mugimendua da: ebazpenik bilatu gabe, jauzi bizkorrak eskaintzen dira gune batetik bestera. Normalean, arreta oinarritzko trianguluan jartzen da.

1. harremana, gurasoekin. 2. garrantzitsuak diren beste batzuekin. 3. terapeutarekin.

(Psiko)dinamismoaren teknika bizitzari eta lanari aplikatu dakieke. Elementuak jartzeko (eta mantentzeko) abilezia da, hau da, jendearekin, egoerekin, gauzekin, norberarekin izandako erlazioak elkarrekintza dinamikoan, egoeratako batean egindako edozein aldaketa txikiak ere gainerakoetan aldaketa eragin dezan moduan.

Orain generoaz hitz egin nahi dut pixka bat zehatzago. Dakigun moduan, ez da gauza oso naturala, baina zerikusi handia du efektu espezial eta protesikoekin lotura duten hainbat erriturekin.

Har dezagun, adibidez, “Spidercuntboy” [4], “Dandy Dust”-eko pertsonaia bat. Jatorrian “Spidergirl” izan behar zuen, baina filma egiten ari ginela, pertsonaia antzezten zuen Svar Simpson antzezlea testosterona ere hartzen hasi zen eta “emakumea” izatetik “gizona” izatera pasatu zen, alderantzikatze egintza bat. “Alderantzikatu” (*invert*) hitza Ingalaterran homosexualentzat erabiltzen zen lehenago. “Dandy Dust” editatzeko erabili nuen sistema digitalean “alderantzikatu” izeneko botoi bat zegoen, kolore guztiak beren kolore osagarrietara aldatzen zituen.

Baina bitartasunetatik atera nahi dugunean, lagungarria izaten da barru/kanpo eta handi/txiki erlazioekiko dinamikan jartzea.

“Dandy Dust”-en aitarekin eta amarekin izandako harremanak egoera espazialek babestu edo elkarren ondoan ipintzen dituzte: espazioak espazioen barruan eta espazioaren alderantzikatzea: barrua kanpo bihurtzen da Mundu Trans...ean.

Adibidez, Dandy “Planet of Blood&Swelling”-en (Odolaren eta hanturaren planetan) bizi da bere aita Sir Sidorerekin. Denbora/espazio hori sortzeko medikuntza liburu-tako heste-tako paret-tako odol hodiak agertzen ziren argazkiak hartu genituen eta ordenadorean manipulatu genituen, odolez tindatutako zeru bat eta baso bat irudika zitzaten [5]. Iradoki nahi zuen zerua eta basoa Sir Sidoreren ipurdi barruan zeudela aldi berean.

Idea da makrounibertsoa eta mikrounibertsoa guztiz erlazionatuta daudela teknologiaren bitartez. Teknologia berriak unibertso handienak bezain infinituak diren alor txiki guztietan sartzen uzten digu.

Kontakizunak “aurrera egin” ahala jakiten dugu ama, “superama Cyborg”, Dandy haur jeloskorrak hil zuela eta familiako kriptan lurperatu zutela. Oso haserre dago bere heriotzagatik eta aire-ratu egiten da, lurretik altxatzen da, hilerriko zati bat berarekin daramala. Hau da “ontzi inudea”-ren sorrera, denbora eta espazioa zeharkatzen ari dela [6].

Bionika espaziontzia-aren uteroaren barruan bere familia berriz osatzeko laborategia sortzen du.

Familiako kripta ontzia-aren tripa da eta bertan hildako arbasoen zatiak aurkitzen ditu. Hor ikusten da espazioa alderantzikatze-ko erabili dugun era askotako moduetako bat [7]. Lehenengo plano-a hondoa da: miniaturazko eredu bat da monitore baten inguruan eta han, berriz ere proiektatzen da alde-z aurretik grabatutako ekintza.

Argazki hau [8] berriki Southampton-go (Ingalaterra) John Hansard Gallery-n egindako “New British Painting – Part 1” erakusketakoa da. Instalazio bat egin eta honela deitu nuen: “Inside a painting’s mind – a psychodynamis model” (Pintura baten buru barruan – eredu psikodinamiko bat) eta iradokitzen nuen nire pintura bertan sar daitekeen pintura bat dela.

Horma bat marregaz estali nuen, mihisearen antzeko oihala, baina zakarragoa [9]. Hemen berriz ere iradokitzen dut mugarik gabeko unibertsoak, makromunduan jarraitzeaz gain, mikroskopikoan ere jarraitzen duela.

Instalazio horretako beste ikuspegi batzuek [10] aipatu nahi dudana hurrengo gauzarantz jotzen dute: gorputzen eta gorputz atalen arteko erlazioa, gorputzen eta haiek banantzen dituzten gorputz atalen artekoa, adibidez, hondakinak, bai eta gorputzak eta protesiak ere. Cyborg-aren ideiarantz eramaten gaitu horrek, Donna Harawayk 1984an idatzitako “Cyborg Manifesto” lanean bizira ekarri zuen izaki mitologikorantz.

“Cyborg-a partzialtasunera, ironiara, intimitatera eta zitalkeriara emana dago erabakitasunez^{viii}”.

Cyborg-a ez da izaki bat, izakien arteko interfaze bat baizik, ez gizakia/makina interfaze zaharra bakarrik, sistema bio/teknologikoetan erreakzionatzeko gai den edozein interfazea baizik.

Orain Peter Jacksonen *Braindead* izeneko splatter-film bateko zati labur bat erakutsi nahi dizuet^{ix}. Splatter-filmak beldurrezko filmetatik garatu dira eta badirudi gorputzaren arteak inspiratzen dituela (adibidez, Grand Guignol –XIX mende amaierako Parisko antzoki bat eta 1960ko hamarkadaren amaierako Viennese Aktionist-ak).

Splatter filman beldurraren eduki psikoanalitikoak alderantzikatu egiten da: munstroa erakutsi ez eta beldurra sortu beharrean, splatter-filmak nazkarekin eta umorearekin lan egiten du. Nazkagarria dena grafikoki erakutsi eta asko puzten da. Galera eta bihurtzea prozesu bakarra dira: mutilazioa galera eta bihurtzea da aldi berean: beso bat galtzen baduzu iturri bihurtzen zara, zatitan puskatzen bazaituzte, zure buruak forma berria izango du, hiltzen bazaituzte soberakin jangarri bihurtuko zara azalduko diren beste izaki batzuentzat eta, guztiaren gainetik, ebaketak hibridoak sortzeko aukera ematen du.

Horrelako filmek hantustez erakusten dute beren gorputza, zinemaren gorputza, cyborg interfazea. Denbora eta espazioa ebakitzen duen praktika erabiltzen dute, gure ebaki-eta-itsatsi moduko bizitzak irudiz irudi islatzeko: jada ez da erraza haragia eta teknologia bereiztea.

Nik uste dut gaur egun aurrez dugun kapitalismoa, maila global batean, desegiten ari dela, gure sostengua ziren narratiba handiak “kastratzen” dituela. Narratiba ekonomikoak, adibidez, nola bihurtu aberats; narratiba erlijiosoak beren moralitatearekin; Hollywoodeko narratiba, klimax bakar eta ebazpen perfektuekin; zientzia narratibak, mundua uler dezakegula sinistarazten digutenak; jarrera koloniala, oraindik ere onaren eta deabruaren, gu eta haien bikoan oinarritzen dena. Eta berriki gertatutako Irakeko inbasioak erakutsi zuen moduan, narratiba horiek guztiz antzinakoak eta suntsitzaileak diren munduaren esanahia osatzeko moduak dira.

Baina nola bizi gaitezke beti aldatzen ari diren errealitate horiekin, narratiba zahar eta berrien zati eta puskez eginiko ebaki eta itsatsitako joskintza horrekin? Erotzen ari gara edo sinplifikazio faxistak erosiko al ditugu?

Nire lanean eta nire lanarekin erakusten saiatzen naiz edo antzezten dut cybord-arentzako "naturala" den eskizofrenia dinamiko bat. Identitatea partziala eta geruzez eginikoa da, eta bere gertakariaren antzeztean du soilik esanahia.

HANS SCHEIRL artista Londresen bizi da. *Dandy Dust* (1998) filma egin zuen, Hong Kong-eko eta Japoniako akzioko marrazki bizidunak, beldurrezko filmak, homosexualitate *underground*-a, arte feminista eta Wiener Aktionismus-a oinarri hartuta.

OHARRAK ETA ERREFERENTZIAK

ⁱ MANN, D. *Psychotherapy, an erotic relationship*, Londres : Routledge, 1997

ⁱⁱ KUZNIAR, A. Scheirl's Hermaphroditic Cinema: From Super 8 Girl Games (1985) to *Dandy Dust* (1998) in: Braidt, Andrea B. (Hsg.), *Cyborg. Nets/z. Katalog zu / Catalogue on Dandy Dust* (Hans Scheirl, 1998). Viena, 1999. 57. or.

ⁱⁱⁱ GELL, A. *art and agency, an anthropological theory*, Clarendon press, 1998, 166. or.

^{iv} "Sinestetikoak" esan nahi du aldi berean sentipen desberdinak erabiltzen direla: kolorea, bibrazio zentzua, gorputzaren posizioa, oreka, tenperatura, dastamena, usaimena, ukimena, mina (!) etab.

^v Badakit jendeak pentsatzen duela zaharkituta dagoela, baina nik asko sinesten du horretan!

^{vi} SCHWABSKY, B. *Vitamin P - New Perspectives in Painting*, Londres : Phaidon 2002, 8. or.

^{vii} ROYSTON, R. "Sexuality and object relations" in *Sexuality, psychoanalytic perspectives*, HARDING, C. (ed.), Londres : Brunner-Routledge, 2001, 51. or.

^{viii} HARAWAY, D. *Simians, Cyborgs, and Women: The Reinvention of Nature*. Free Association Books, 1995.

^{ix} 'Braindead' Zeelanda Berria 1992, Zuzendaria: Peter Jackson